

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано діяльність недержавних пенсійних фондів в Україні, визначено проблеми їх розвитку та запропоновано шляхи вирішення визначених проблем.

Аннотация. Проанализирована деятельность негосударственных пенсионных фондов в Украине, определены проблемы их развития и предложены пути решения поставленных проблем.

Annotation. The article gives the analysis of the activity of private pension funds in Ukraine, identifies the problems of their development, offers ways to their solution.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, пенсійні виплати.

Роль недержавних пенсійних фондів в Україні поступово зростає за останні роки. Це проявляється у стабілізації кількості таких фінансових посередників, динаміці обсягів їх активів, диверсифікації напрямів їх вкладення в різні фінансові інструменти.

Поряд із цим існує ряд проблем, пов'язаних із тим, що нарощування кількісних показників не завжди супроводжується якісними зрушеннями. Наприклад, українські НПФ за 2011 рік показали значно менші темпи зростання (порівняно із попередніми роками). Проблемним залишається і той факт, що фізичні особи самостійно не беруть активну участь в системі недержавного пенсійного забезпечення, а більша частина внесків надходить від роботодавців. Сумарні показники активів є незначними порівняно із іншими інституційними інвесторами та банками. Подібна ситуація вимагає з'ясування причин такого становища із залученням досвіду інших країн світу, порівняння показників розвитку НПФ в Україні і за кордоном.

Значний внесок у дослідження діяльності НПФ внесли такі вітчизняні вчені, як: Надточій Б. О., Нечай А. А., Тивончук О. І., Юрій С. І., Науменкова С. В., Бойко М. Д., Бурак В. Я., Сандлер Д. М., Синчук С. М., Сирота І. М., Скрипник А. В., Ліхтенштейн Л. А., Сташків Б. І., Юрій С. І., Ярошенко І. С. та ін.

Метою даного дослідження є аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні, визначення проблем, що перешкоджають їх розвитку, а також надання рекомендацій для вирішення визначених проблем.

В Україні недержавні пенсійні фонди (НПФ) з'явилися досить нещодавно, а саме: завдяки впровадженню пенсійної реформи, яка почалася в 1998 році. 1 січня 2004 року набрав чинності Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення", який і дав старт діяльності НПФ. Основою недержавного пенсійного забезпечення є недержавний пенсійний фонд.

Недержавний пенсійний фонд (НПФ) – це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду. Середня кількість НПФ за період 2007 – 2011 років складала близько 102, що відображено на рис. 1.

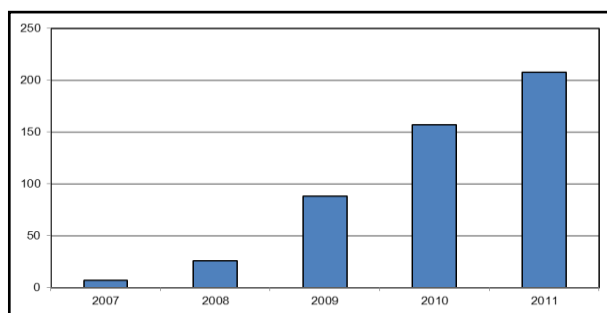

Рис. 1. Динаміка кількості зареєстрованих НПФ

У період з 2007 по 2011 роки обсяг активів НПФ стрімко зріс, що говорить про розвиток даного виду фінансових компаній. Про зростання свідчать дані, зведені в діаграму, яка демонструє динаміку зміни активів НПФ. Діаграму наведено на рис. 2.

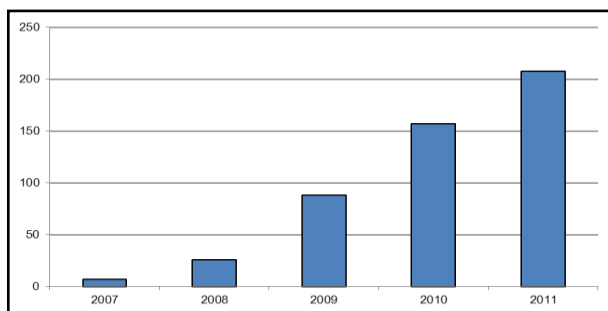

Рис. 2. Динаміка обсягу активів НПФ з 2007 по 2011 роки

Щодо динаміки розмірів суми пенсійних виплат НПФ України за аналізований період, то у 2011 році спостерігається значне зростання пенсійних виплат порівняно з 2007 роком. Динаміка суми пенсійних виплат наведена на рис. 3.

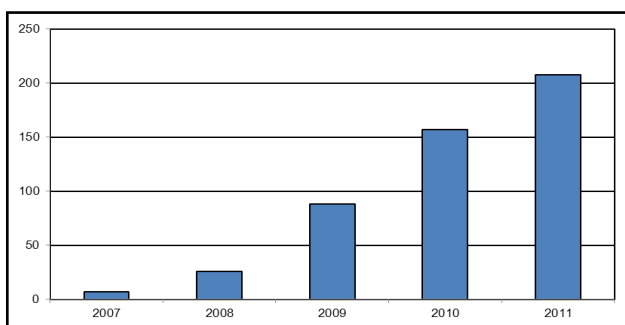

Рис. 3. Динаміка суми пенсійних виплат у 2007 – 2011 роках

Наведені цифри і графіки говорять про те, що недержавне пенсійне забезпечення в Україні вже реально працює, і, виходячи з динаміки за 5 років, показує непогані результати, але все ж цього терміну не достатньо, щоб робити якісь об'єктивні висновки, тому що накопичення на пенсію вимагає терміну більше п'яти років.

Останні роки стали серйозним випробуванням для фондового ринку. Економічна криза та її наслідки захопили не тільки підприємства, фінансові установи, а майже кожного українця. Падіння вітчизняного фондового ринку продовжується і несе суттєві загрози для інвесторів. Недосконалість законодавчої бази, нерозвиненість організованого ринку цінних паперів, низький рівень фінансової обізнаності населення посилили вплив кризових явищ на діяльність недержавних пенсійних фондів. Захист пенсійних накопичень та їх примноження за рахунок інвестиційного прибутку з метою здійснення майбутніх пенсійних виплат учасникам знаходиться в руках фінансових установ, які здійснюють управління активами НПФ. Отже, саме від того, як працюють ці установи, як будують відносини з фондом і як контролюються, значною мірою залежить спроможність фонду здійснювати пенсійні виплати.

Є дві групи проблем, які гальмують хід пенсійної реформи, формування накопичувальної пенсійної системи та недержавного пенсійного забезпечення. Перша – в корпоративному середовищі, куди входять НПФ, КУА тощо, друга – в державному.

Щодо корпоративних проблем, то, хоча ринок послуг НПФ ще зовсім невеликий, і водночас простір для дій наймовірно широкий для всіх та й інтереси нібито у всіх спільні, але єдності серед його учасників недостатньо.

Крім того, слід приділити увагу й збільшенню пропозиції якісних інструментів інвестування для пенсійних фондів. Оскільки їхні активи мають довгостроковий характер, а акції більш стійкі до інфляції, ніж боргові інструменти, варто дозволити підвищити частку акцій в портфелі НПФ принаймні до 50 відсотків.

Збільшення активів НПФ та запровадження обов'язкової накопичувальної системи потребують підвищення якості акцій, які Фонд держмайна виставляє на біржу. ПФ можуть інвестувати лише в акції елітних емітентів, тоді як Фонд майна пропонує сьогодні для продажу через біржу низькоякісні цінні папери.

Треба також дозволити пенсійним фондам купувати цінні папери ІСІ. В усьому світі є така практика, бо тим самим зменшуються ризики управління коштами. До того ж ці фонди диверсифіковані і з них завжди НПФ може вийти.

Протягом останніх років замість комплексного розвитку всієї пенсійної системи йде однобоке нарощування ресурсів Пенсійного фонду. Та грошей у фонді не вистачає. Отже, пенсійна політика має орієнтуватися на помірне зростання державної пенсії при випереджаючих темпах збільшення пенсій із накопичувальної пенсійної системи і, особливо – з її приватної складової.

Шляхи вдосконалення системи НПЗ:

- необхідно вдосконалити відповідну регуляторну базу, спираючись на вже отриманий досвід упровадження НПФ;

- досягнення оптимального для учасників фондів співвідношення між рівнями ризиків і прибутковістю в інвестиційних портфелях НПФ шляхом внесення урядових змін до регуляторної бази в рамках ширшої програми розвитку ринків капіталу;

- слід скасувати регуляторні обмеження на операції з валютою і розглянути можливість запровадження управління ризиками та розважливого вкладання коштів, підпорядкованого детальніше розробленому регулюванню,

що має передбачати інвестування в ліквідні інструменти з низьким рівнем ризику, які перебувають в обігу на розвинутих ринках;

- регулятори повинні дозволяти здійснювати інвестиції лише в такі активи, для яких можна застосовувати методи оцінювання вартості, єдині для всіх фондів;

- підвищення рівня управління інвестиційним портфелем фонду завдяки: дозволу вкладання коштів у деривативи лише у перспективі і з метою хеджування; запровадженню в законодавстві загальних положень про управління ризиками та завдяки накладенню обмежень на частки акціонерного капіталу, які може утримувати НПФ.

Наук. керівн. Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України № 1057-IV від 09.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>. – Назва з екрану. 2. Тенденції розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні і світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eco.pomy.nauka.ua/?op=1&z=1254>. – Назва з екрану. 3. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua/>. – Назва з екрану. 4. Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua>. – Назва з екрану.